

producta non habet rationem impedimenti, nisi ex intentione contrahentis.

Ad quintum dicendum, quod libertas non impedit matrimonii actum: unde libertas ignorata non impedit matrimonium.

Ad sextum dicendum, quod lepra non impedit matrimonium quantum ad primum actum suum, eo quod leprosi debitum reddere possunt libere, quamvis aliqua gravamina matrimonio inferant quantum ad secundos effectus: & ideo non impedit matrimonium sicut servitus.

## ARTICULUS II.

*Utrum servus matrimonium contrahere possit sine consensu domini.*

1. **A**D secundum sic proceditur. Videtur quod servus matrimonium contrahere non possit sine consensu domini. Nullus enim potest dare alicui quod est alterius, sine consensu ipsius. Sed servus est res domini. Ergo non potest contrahendo matrimonium, dare potestatem corporis sui uxori sine consensu domini.

2. Præterea. Servus tenetur domino sub obedire. Sed dominus potest ei præcipere quod in matrimonium non consentiat. Ergo sine consensu eius matrimonium non potest contrahere.

3. Præterea. Post contractum matrimonium servus tenetur reddere debitum uxori præcepto juris divini. Sed eo tempore quo uxor debitum petit, potest dominus aliquod servitium servo imponere, quod facere non poterit, si carnali copula vacare velit. Ergo si sine consensu domini posset servus contrahere matrimonium, privaretur dominus servitio sibi debito sine culpa; quod esse non debet.

4. Præterea. Dominus potest vendere servum in extraneas regiones, quo uxor sua non poterit eum sequi vel propter infirmitatem corporis, vel propter periculum fidei imminens, puta si vendatur infidelibus, vel etiam domino uxoris non permittente, si sit ancilla: & sic matrimonium dissolvitur, quod est inconveniens. Ergo non potest servus sine consensu domini matrimonium contrahere.

5. Præterea. Favorabilior est obligatio qua homo se divinis obsequiis mancipat, quam illa qua homo se uxori subicit. Sed servus sine consensu domini non potest religionem intrare, vel ad clericatum promoveri. Ergo multo minus potest sine eius consensu matrimonio jungi.

Sed contra. Gal. 111. 28. *In Christo Jesu non est servus, neque liber.* Ergo ad matrimonium contrahendum in fide Christi Jesu eadem est libertas liberis, & servis.

Præterea. Servitus est de jure positivo. Sed matrimonium est de jure divino, & naturali. Cum ergo jus positivum non præjudicet juri naturali, aut divino, videtur quod servus absque domini consensu matrimonium contrahere possit.

## SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod (1) cum jus positivum, ut dictum est, progrediatur à jure naturali; ideo servitus, quæ est de jure positivo, non potest præjudicare his quæ sunt de lege naturali. Sicut autem appetitus naturæ est ad conservationem individui

(1) *Al.* quamvis jus.

ita est ad conservationem speciei per generationem. Unde sicut servus non subditur domino quin libere possit comedere, & dormire, & alia hujusmodi facere quæ ad necessitatem corporis pertinent, sine quibus natura conservari non potest; ita non subditur ei quantum ad hoc quod non possit libere matrimonium contrahere, etiam domino nesciente, aut contradicente.

Ad primum ergo dicendum, quod servus est res domini quantum ad ea quæ naturalibus superadduntur, sed quantum ad naturalia omnes sunt pares: unde in his quæ ad actus naturales pertinent, servus potest alteri, invito domino, sui corporis potestatem per matrimonium præbere.

Ad secundum dicendum, quod servus domino suo tenetur obedire in his quæ dominus potest licite præcipere. Sicut autem licite non potest præcipere dominus servo quod non comedat, aut dormiat; ita etiam nec quod à matrimonio contrahendo absteat. Interest enim ad legislatorem qualiter quilibet re sua utatur: & ideo si dominus præcipiat servo quod non contrahat matrimonium, servus non tenetur ei obedire.

Ad tertium dicendum quod si servus volente domino matrimonium contraxit, tunc debet præsternere servitium domini imperantis, & reddere debitum uxori: quia per hoc quod dominus concessit ut matrimonium servus contraheret, intelligitur ei concessisse omnia quæ matrimonium requirit: si autem matrimonium ignorante, vel contradicente domino est contractum; non tenetur reddere debitum, sed potius domino obedire, si utrumque simul esse non possit. Sed tamen in his multa particularia considerari debent, sicut etiam in omnibus humanis actibus, scilicet periculum castitatis imminens uxori, & impedimentum quod ex redditione debiti servitio imperato generat, & aliis hujusmodi: quibus omnibus rite pensatis, judicari poterit cui magis servus obedire teneatur, domino, vel uxori.

Ad quartum dicendum, quod in tali casu dicitur, quod dominus cogendus est ne servum vendat taliter quod faciat onera matrimonii graviora, præcipue cum non desit facultas ubique servum suum vendendi iusto pretio.

Ad quintum dicendum, quod per religionem, & ordinis susceptionem aliquis obligatur divinis obsequiis quantum ad totum tempus; sed vir tenetur uxori debitum reddere non semper, sed congruis temporibus: & ideo non est simile. Et præterea ille qui intrat religionem & suscipit ordinem, obligat se ad opera quæ sunt naturalibus superaddita, in quibus dominus potestatem ejus habet; & non in naturalibus, ad quæ obligat se per matrimonium: unde potest continentiam vovere sine consensu domini.

## ARTICULUS III.

*Utrum servitus matrimonio possit supervenire.*

1. **A**D tertium sic proceditur. Videtur quod servitus matrimonio non possit supervenire, ut vir se alteri vendat in servum. Quia quod in fraudem, & præjudicium alterius factum est, ratum esse non debet. Sed vir qui se in servum vendit, facit hoc quandoque in fraudem matrimonii, & ad detrimentum uxoris. Ergo non debet valere talis venditio ad servitutem inducendam.

Præ-

2. Præterea. Duo favorabilia præjudicant uni non favorabili. Sed matrimonium, & libertas sunt favorabilia, & repugnant servituti, quæ non est favorabilis in jure. Ergo servitus talis debet penitus annullari.

3. Præterea. In matrimonio vir, & uxor ad paria judicantur, ut supra, dist. xxxi. dictum est. Sed uxor non potest se in ancillam dare nolente marito. Ergo nec vir nolente uxore.

4. Præterea. Illud quod impedit rei generationem in naturalibus, destruit etiam rem generatam. Sed servitus viri nesciente uxore impedit matrimonii contractum antequam fiat. Ergo si posset matrimonio supervenire, destrueret matrimonium; quod est inconveniens.

Sed contra. Quilibet potest dare alteri quod suum est. Sed vir est sui juris, cum sit liber. Ergo potest jus suum dare alteri.

Præterea. Servus potest nolente domino uxorem ducere, ut dictum est. Ergo eadem ratione vir potest domino se subdere, nolente uxore.

## SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod vir subditur uxori solum in his quæ ad actum naturæ pertinent, in quibus sunt æquales, ad quæ servitutis subjectio se non extendit; & ideo vir nolente uxore potest se alteri in servum dare: non tamen ex hoc matrimonium dissolvitur, quia nullum impedimentum matrimonio superveniens potest dissolvere ipsum, ut prædictum est dist. xxxiv. q. 1. art. 1. ad 6.

Ad primum ergo dicendum, quod fraus bene potest nocere ei qui fraudem facit, sed non potest alteri præjudicium generare: & ideo si vir in fraudem uxoris alteri det se in servum, ipse damnum reportat, inæstimabile libertatis bonum amittens; sed uxori nullum potest ex hoc præjudicium generari, quin teneatur reddere debitum petenti, & ad omnia quæ matrimonium requirit: non enim potest ab his retrahi domini sui præcepto.

Ad secundum dicendum, quod quantum ad hoc quod servitus matrimonio repugnat, matrimonium servituti præjudicat: quia tunc servus tenetur uxori reddere debitum, etiam nolente domino.

Ad tertium dicendum, quod quamvis in actu matrimoniali, & his quæ ad naturam spectant ad paria vir, & uxor judicentur, ad quæ conditio servitutis non se extendit; tamen quantum ad dispensationem domini, & ad alia hujusmodi superaddita, vir est caput mulieris, & debet corrigere, non autem è converso: & ideo uxor non potest se dare in ancillam nolente viro.

Ad quartum dicendum, quod ratio illa procedit de rebus corruptibilibus, in quibus etiam multa impediunt generationem, quæ non sufficiunt ad destruendum rem generatam. Sed in rebus perpetuis potest impedimentum præstari, ne res talis esse incipiat non autem ut esse desistat, sicut patet de anima rationali: & similiter etiam est de matrimonio, quod est perpetuum vinculum præsentis vite manente.

## ARTICULUS IV.

*Utrum filii debeant sequi conditionem patris.*

1. **A**D quartum sic proceditur. Videtur quod filii debeant sequi conditionem patris. Quia denominatio fit à digniori. Sed pater in generatione est dignior quam mater. Ergo &c.

2. Præterea. Esse rei magis dependet à forma quam à materia. Sed in generatione pater dat formam, mater materiam, ut dicitur in XVI. de animalibus, vel Lib. II. de gener. animal. cap. iv. Ergo magis debet sequi proles patrem quam matrem.

3. Præterea. Illud præcipue debet aliquid sequi cui magis similatur. Sed filius plus similatur patri quam matri, sicut & filia plus matri. Ergo ad minus filius deberet sequi patrem, & filia matrem.

4. Præterea. In sacra Scriptura non computatur genealogia per mulieres, sed per viros. Ergo proles magis sequitur patrem quam matrem.

Sed contra. Si quis seminat in terra aliena, fructus sunt ejus cujus est terra. Sed venter mulieris respectu seminis viri est sicut terra respectu sementis. Ergo &c.

Præterea. In aliis animalibus hoc videmus, quæ ex diversis speciebus nascuntur, quod partus magis sequitur matrem quam patrem: unde muli qui nascuntur ex equa & asina, magis simulantur equis quam illi qui nascuntur ex asina & equo. Ergo similiter debet esse in hominibus.

## SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod secundum leges civiles partus sequitur ventrem: & hoc rationabiliter, quia proles habet à patre complementum formale, sed à matre substantiam corporis. Servitus autem corporalis conditio est, cum servus sit quasi instrumentum domini in operando: & ideo proles in libertate, & servitute sequitur matrem; sed in his quæ pertinent ad dignitatem, quæ est forma rei, sequitur patrem, sicut in honoribus, & municipiis, & hæreditate, & aliis: & huic etiam concordant canones, & lex Moysi, ut patet Exod. xxi. In quibusdam tamen terris quæ jure civili non reguntur, partus sequitur deteriorem conditionem; ut si pater sit servus, quamvis mater sit libera, erunt filii servi; non tamen si post contractum matrimonium pater se in servum dedit nolente uxore, & similiter si sit è converso. Si autem uterque sit servilis conditionis, & pertineant ad diversos dominos, tunc dividunt filios, si plures sunt, vel si unus tantum, unus alteri recompensabit de pretio, & accipiet prolem natam in sui servitium. Tamen non est credibile quod talis consuetudo possit esse ita rationabilis, sicut illud quod multorum sapientum diuturno studio determinatum est. Hoc etiam in naturalibus invenitur quod receptum est in recipiente per mundum recipientis, & non per modum dantis: & ideo rationabile est quod semen receptum in muliere ad conditionem ipsius trahatur.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis pater sit dignius principium, tamen mater dat substantiam corporalem, ex parte cujus attenditur conditio servitutis.

Ad secundum dicendum, quod in his quæ ad rationem speciei pertinent, magis similatur filius patri quam matri; sed in materialibus conditionibus magis debet similari matri quam patri; quia res habet à forma esse specificum, sed conditiones materiales à materia.

Ad tertium dicendum, quod filius assimilatur patri ratione formæ quam habet in sui complemento, sicut & pater; & ideo ratio non est ad propositum.

Ad quartum dicendum, quod quia honor filii magis est ex parte quam ex matre, ideo in genealogiis in Scripturis, & secundum communem consuetudinem magis nominantur filii à patre quam à matre; ta-

men in his quæ ad servitutem spectant, magis matrem sequuntur.

## ARTICULUS V.

*Utrum defectus ætatis impediatur matrimonium.*

1. **A**d quintum sic proceditur. Videtur quod defectus ætatis non impediatur matrimonium. Secundum enim leges pueri accipiunt tutorem usque ad viginti quinque annos. Ergo videtur quod usque ad tempus istud non sit confirmata ratio ad consensum; & ita videtur quod illud debeat esse tempus statutum ad matrimonia ineunda. Sed ante tempus illud matrimonium potest contrahi. Ergo defectus staturæ ætatis non impedit matrimonium.

2. Præterea. Sicut vinculum religionis est perpetuum, ita vinculum matrimonii. Sed ante decimum octavum annum non possunt facere professionem secundum novam (1) institutionem (a). Ergo nec matrimonium contrahere; si defectus ætatis matrimonium impediret.

3. Præterea. Sicut consensus ad matrimonium requiritur ex parte viri, ita ex parte mulieris. Sed mulier ante quartumdecimum annum potest contrahere matrimonium. Ergo & vir.

4. Præterea. Impotentia coeundi, nisi sit perpetua, & ignorata, non impedit matrimonium. Sed defectus ætatis non est perpetuus, nec ignoratus. Ergo non impedit matrimonium.

5. Præterea. Non continetur in aliquo prædictorum impedimentorum (2); & ita non videtur matrimonii esse impedimentum.

Sed contra est quod Decretalis (b) de desponsat. impub. cap. *Attestationes*, & cap. *Ex litteris*, dicit, quod puer qui non potest reddere debitum, non est aptus matrimonio. Sed ante decimumquartum annum ut in pluribus non potest reddere debitum, ut patet in IX. de animalibus, vel VII. de histor. animalium, cap. i. Ergo &c.

Præterea. Omnium natura constantium positus est terminus magnitudinis, & augmenti; (c) & ita videtur, cum matrimonium sit naturale, quod debeat habere determinatum tempus, per cuius defectum impeditur.

## SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod matrimonium, cum fiat per modum contractus cujusdam, ordinationi legis positivæ subjacet, sicut & alii contractus: unde secundum jura determinatum est quod ante illud tempus discretionis quo uterque possit de matrimo-

nio sufficienter deliberare, & debitum sibi invicem reddere, matrimonia non contrahantur: & si non ita facta fuerint, dirimuntur. Hoc autem tempus ut in pluribus est in masculis in quattuordecimo anno, in femina autem in duodecimo, cujus ratio supra dist. xxvii. quæst. 2. art. 3. in corp. dicta est. Quia tamen præcepta juris positivi sequuntur id quod est in pluribus, si aliquis ad perfectionem debitam ante tempus prædictum perveniat, ita quod vigor naturæ, & rationis, defectum ætatis suppleat, matrimonium non dissolvitur: & ideo si contrahentes ante annos pubertatis carnaliter ante tempus prædictum fuerint copulati, nihilominus matrimonium stat indissolubile.

Ad primum ergo dicendum, quod in illis ad quæ natura inclinat, non exigitur tantus vigor rationis ad deliberandum, sicut in aliis: & ideo ante potest in matrimonium sufficienter deliberans consentire quam possit in contractibus aliis res suas sine tutore tractare.

Et similiter etiam dicendum est ad secundum: quia votum religionis est eorum quæ sunt supra inclinationem naturæ, quæ majorem difficultatem habent quam matrimonium.

Ad tertium dicendum, quod mulier citius ad tempus pubertatis pervenit quam vir, ut dicitur in IX. de animalibus, vel Lib. VII. de histor. animal. cap. 111. & supra dist. xxvii. quæst. 11. art. 2. ad 3. dictum est: & ideo non est simile de utroque.

Ad quartum dicendum, quod ex parte ista non solum est impedimentum propter impotentiam coeundi, sed propter defectum rationis, quæ ad hoc non sufficit ad consensum illum rite faciendum qui perpetuo durare debet.

Ad quintum dicendum, quod sicut impedimentum quod est ex furia, reducitur ad impedimentum erroris; ita & impedimentum quod est ex defectu ætatis: quia homo non habet usum plenum liberi arbitrii.

## EXPOSITIO TEXTUS.

**Q**uod si ipsa fuerit in servitute detenta, si eam à servitute redimere potest, faciat; si non potest, si voluerit, aliam accipiat. Sciendum, quod si antequam sit detecta servitus uxoris, de qua dubitatur, petat debitum; si levi suspitione moveatur (3) vir, debet reddere debitum: nec ex hoc ei aliquod præjudicium generatur. Si autem ex causa probabili dubitet, vel vehementer presumat, aut certe cognoscat; non debet ei debitum reddere, Ecclesia præcipiente: quia vel sibi præjudicium faceret, si eam uxorio affectu cognosceret, aut alias fornicaretur.

## DISTINCTIO XXXVII.

*In quo ordine nequeat fieri conjugium.*

**S**unt igitur quidam ordines in quibus nullatenus potest contrahi conjugium; & si intercesserit copula, fit divorcium, ut sacerdotium, diaconatus, & subdiaconatus. (4) In aliis vero permittitur sortiri conjugium.

(1) Nicolai constitutionem. (2) Addit Nicolai hic defectus. (3) Al. deest vir. (4) Nicolai: Aliis vero.

Ex EDIT. P. NICOL. (a) Sic etiam Albertus in eadem dist. & sic supponere videtur infra posita responsio: quamvis nova constitutio ad quam alludit, Innocentii IV. vel Alexandri IV. quartumdecimum annum notat, ut & in Supplemento muratum est quæst. LVIII. art. ultim. Perperam prius indicabatur ad marginem cap. *Quia in Insulis* extra de Regularibus, ubi pueri ante xviii. annum recipi prohibentur: quia nec esse potest nova constitutio, quæ ibid. ex Gregorio prænotatur Lib. I. Epist. epist. XLVIII. nec nisi pro Monachis insularibus lata dicitur, quia eorum congregatio durior est. (b) De frigidis, & maleficiis cap. *Quod sedem*. (c) Lib. II. de Anima text. XL.

jugium, nisi religionis habitum sumpserint, vel continentiam votum fecerint. Unde Leo Papa: (a) „Clericos, lectores, hostiarios, exorcistas, acolythos, si extra votum, & habitum inveniuntur, & continentiam profiteri nolunt, uxorem ducere virginem Ecclesia Romana permittit, non viduam, vel repudiatam; quia deinceps nec ad subdiaconatum provehi poterunt, nec laicus uxorem sortitus nisi virginem, vel bigamus ad clericatum. (2)“ Item ex Carthaginensi Concilio, V. cap. xxxi. „Placuit Episcopos, presbyteros, diaconos, subdiaconos etiam, ab uxoribus abstinere: quod si non fecerint, etiam ab ecclesiastico removeantur officio. Ceteros vero clericos ad hoc non cogit.“ Item Leo Papa I. epist. xcii. ad Rusticum cap. 111. „Lex continentiam eadem est ministris altaris quæ Episcopis, & presbyteris: qui cum essent laici, vel lectores, licite uxores ducere potuerunt; sed cum ad prædictos pervenerunt gradus, cepit eis non licere quod licuit.“ Item in VI. Synodo, can. vi. „Si quis eorum qui ad clerum accedunt, voluerit nuptiali lege mulieri copulari, hoc ante ordinem subdiaconatus faciat.“ Item Calixtus Papa: (b) „Presbyteris, diaconibus, subdiaconibus, monachis concubinas habere, seu matrimonium contrahere, penitus interdicimus: contracta quoque matrimonia ab hujusmodi personis disjungi, & personas ad penitentiam debere redigi; juxta Sanctorum canonum distinctionem judicamus.“ Item Gregorius: (c) „Nullum facere subdiaconum Episcopi præsumant, nisi qui se caste victurum promiserit: quia nullus debet ad ministerium altaris accedere, nisi cujus castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata.

*De interfectoribus suarum conjugum.*

**H**IS adjiciendum est de occisoribus suarum conjugum; de quibus Nicolaus Papa scribit Rodolpho Bituricensi Archiepiscopo, ut refertur causa xxxiiii. quæst. 2. „Interfectores suarum conjugum sine iudicio (cum non addis (3) adulterarum, vel aliquid hujusmodi) quid aliud habendi sunt quam homicidæ? ac per hoc ad penitentiam redigendi; quibus penitus denegatur conjugium.“ Hic videtur Nicolaus permittere maritis pro adulterio, aut alio hujusmodi uxores suas interficere. Sed ecclesiastica disciplina spirituali gladio, non materiali criminosis feriri jubet. Unde idem Nicolaus (d): „Inter hæc vestra sanctitas ad dære studuit, si cujus uxor adulterium perpetraverit, utrum marito ejus secundum mundanam legem interficere eam liceat. Sed sancta Dei Ecclesia, quæ numquam mundanis constringitur legibus, gladium non habet nisi spirituale.“ Item Pio Papa, ibid. „Quicumque propriam uxorem absque lege, & sine causa interfecerit, aliamque duxerit, armis depositis, publicam agat penitentiam; & si contumax extiterit, anathematicetur usquequo consentiat.

## DIVISIO TEXTUS.

## ARTICULUS I.

*Utrum ordo impediatur matrimonium.*

**P**ostquam determinavit Magister de impedimentis quæ faciunt personas medias inter penitus legitimas, & penitus illegitimas, hic determinat de impedimentis quæ faciunt personas penitus illegitimas: & dividitur in partes duas. In prima determinat de impedimentis quæ faciunt personas illegitimas respectu cujuslibet personæ; in secunda de impedimentis quæ faciunt personas illegitimas respectu aliquarum personarum, & non respectu omnium, xxxix. dist. ibi: *Post hæc de dispari cultu videndum est*. Prima in duas. In prima determinat de impedimento ordinis; in secunda de impedimento voti, xxxviii. dist. ibi: *Nunc de voto inspiciamus*. Prima in duas. In prima ostendit quomodo matrimonium per ordines impeditur; in secunda quomodo impeditur per uxoricidii crimen, ibi: *Hic adjiciendum est &c.*

## QUÆSTIO I.

**H**IC est duplex quæstio. Prima de impedimento ordinis. Secunda de uxoricidio.

Circa primum quaruntur duo.

Primo. Utrum ordo præcedens impediatur matrimonium.

Secundo. Utrum matrimonium præcedens ordinem sequi patiat.

(2) Addit Nicolai potest ascendere. (3) Al. adulteram.

Ex EDIT. P. NICOL. (a) Scilicet Leo Nonus contra Nicetam, ex quo refertur in Decretis dist. xxxii. cap. *Seriatim*, vel ex Humberto Cænomanensi ejus Legato ad Nicetam Abbatem respondente. (b) Refertur in Decret. dist. xxvii. cap. *Presbyteris*, & Calixti secundi nomine prænotatur; sed aliunde sumptum appendix notat. (c) Refertur ibid. cap. *Nullum*. (d) Albino Archiepiscopo scribens, ubi supra.